

TEKSTI : AIRA HEINÄNEN

KUVAT: SVENSKA LITTERATURSKÄLLSKAPET I FINLAND

LÄHELLÄ-lehti haluaa valottaa historiallisia kuvakulmia eri aikojen omaishoitajien elinolosuhteisiin ja asenteisiin. Niitä sopii sitten peilata tämän päivän tilanteisiin. Näin Runebergin juhluvuoden alkajaisiksi kerromme Fredrika -rouvan omaishoitajatarinan.

Merkittäviä omaishoitajia Fredrika

J. L:n uskollinen vaimo ja kuu

Kulttuurisuvun älykäs tytär

Fredrika Runeberg syntyi Pietarsaassa 1807 tullinhoitaja Tengströmin tyttärenä nuorimpana viidestä lapsesta. Sukuun kuuluivat kaikki silloiset tunnetut kulttuuripersoonallisuudet, setä oli arkkipiispa Jaakko Tengström.

Varhaiskypsä tyttö sai kodin piirissä laajan perussivistyksen kielitaitoineen ja monipuolisen opastuksen käytännön askareisiin, joista nainen tuli selvitä. Hänet kuvataan totisena ja itseensä sulkeutuvana; itseään hän luonnehti ”rumaksi ja vähemmän rakastettavaksi.”

Avioliiton satamaan

Johan Ludvig Runeberg (1804 – 1877) oli hänen pikkuserkkunsa. He tapasivat suvun tilaisuuksissa. Fredrika toimi maisteripro-mootiossa Johan Ludvigin seppeleen sitojtarena. Runebergin elämään kuului paljon huvittelua ja rakastumisia, mutta avioliittoon nämä pikkuserkut astelivat vakain tuumin Fredrikan ollessa 24-vuotias. Pariskunta asettui Helsinkiin, jonka yliopiston palvelukseen isäntä mieli, muttei tullut hyväksytyksi. Kasvavalle perheelle valittiin paremmin soveltuvaksi ympäristöksi Porvoo, jonka lukion lehtorin viran Johan Ludvig sai. Runeberg oli kulttuurielämän keskeisiä vaikuttajia ja hei-

dän kotinsa merkittävä seuraelämän keskipiste.

Alusta asti Fredrika osallistui monin tavoin – jopa tekokukkia taiteillen – perheen eläntöön. Hänen kirjallinen tuotantonsa oli laaja; hänet mainitaan – syystä kylläkin – Suomen ensimmäisenä sanomalehtinainenä. Helsingissä asuttaessa hän oli mukana toimittamassa Helsingfors Morgonbladina, Porvoosta käsin hän avusti ”Kuvauksia ja unelmia” – pakinoillaan J.W. Snellmanin julkaisemaa lehteä. Hän kirjoitti omaelämäkertaa, perheterinoita sekä kaksi historiallista romaania. Hänen kirjallinen tuotantonsa kesti läpi koko elämän.

Ensimmäinen lapsi oli tyttö, joka eli vain vuoden verran. Seuraavat kuusi lasta olivat pulskia poikia, joiden huollosta ja kasvatuksesta Fredrika piti huolen. Kaikista heistä tuli oppineita ja tunnettuja kansalaisia: Walter Magnus oli kuuluisa kuvanveistäjä, joka loi mm. Aleksanteri II:n ja isänsä muistopatsaat, Johan Wilhelmistä tuli lääket. professori, Johan Robertista insinööri, Fredrik Karlista lääket.lis., Lorenzosta lääket.tri ja Ludvig Mikaelista lehtori. Fredrikan huolenpito ulottui aina poikien vaatteisiin, kerrotaan hänen aikuisikään saakka ommelleen heille puvutkin.

Miehen palvelijasta todelliseksi omaishoitajaksi

Runoilija Runebergin kerrotaan olleen vilkas ja seurustelevalainen, Fredrikan taasen hiljaisempi siksikin, että kuurous lisääntyi jo nuoresta alkaen. Johan Ludvigin naisseikkailut olivat tunnetut; yksi niistä Emilie Björksténin kanssa on jopa kuvattu filmissä ”Runonkuningas ja muuttolintu”. Hämmästyttävintä elämäkertojä lukiessa on tieto, miten alistuvasti Fredrika tilanteeseen suhtautui.

Perheenpää ei sietänyt vastaansanomista, kerrotaan.

Vuoden 1863 lopulla Runeberg halvaantui metsästysretkellä joutuen elämänsä viimeiseksi 14 vuodeksi vuoteenomaksi. Kirjoittaminen ei ollut enää mahdollista. Jälkipolville on jäänyt mielikuva Runebergin sairausvuoteesta näkyvästä lintulaudasta, jolla hypähteleviä lintuja runoilija seurasi.

Rouva Runebergin osalle lankesi sairaan miehen yhtäjaksoinen hoito. Oma kunto heikkeni, kuurous lisääntyi ja näkö heikkeni. Usean vuoden ajan hän luki aamusta iltaan potilaalle kirjallisuutta, kirjoja ja lehtiä. Mari-niminen palvelija auttoi talon hoidossa. ”Rakkaus ja 33 vuotta kestänyt yhdessäolo valavat yhteen”, kirjoitti Fredrika pohtieksaan jaksamistaan miehensä hoitajana.

Vasemmalla Johan Ludvig Runeberg vielä voimissaan vierellään vaimonsa Fredrika.

Runeberg (1807 – 1879)

den pojan äiti

”**Olenhan kuitenkin onnellinen siitä, että vielä voin merkitä jotakin hänelle, jolle tahtoisin olla kaikki. Onkohan minulla oikeutta pyytää enempää? Ja kuitenkin tämän onneni perustus on juuri suuri, katkera suruni, suru siitä, että Runeberg on avuton ja tarvitsee minua.**”

Karin Allardt Ekelund kuvaa Fredrikan muistelmien pohjalta omaishoitajan päivien kulkua: ”Joka päivä oli otettava sellaisena kuin se tuli, raskaimmatkin ajat, jolloin ei ollut muuta riemua kuin ehkä hieman parempi päivä eikä muuta vaihtelua kuin enemmän tai vähemmän murheellisten päivien vaihtelu, ajat, jolloin Runeberg taas tunsu olevansa ”tuskiin vajonnut, ikään kuin sulaan lyijyyn” ja jolloin rouva Runebergiä ahdisti niin kova hermosärky, että hänen aikaisemmin kokemansa nivelreumatismi oli kuin pelkkää ”sokeria ja hilloa”. Mutta sellaisia kausia seurasivat toiset, jotka olivat täynnä valoa ja lievitystä.”

Muistot elävät

Sairausajan alkuvaiheissa potilas ärsyntyi mm. äänistä ja tuoksuista. Loppuaikana Fredrikan mukaan oli helpompaa. Runeberg ei enää kiusaantunut, vaan ”oli kuin hän olisi luonut hyvän jäähvyäiskatseen elämään. Tämä on lohdutusta ja iloa. Näin saan omistaa hänen muistonsa hyvänä ja ihanana”, toteaa Fredrika muistelmissaan.

Fredrikan kerrotaan jatkaneen kirjoittamista niinä hetkinä, jotka potilaan hoidosta liikenivät. Hän piti mm. yhteyttä menestyviin poikiinsa ja miniöihinsä sekä raportoi mie-

hensä tilasta ystäville. Mieheensä sairauden aikana hän kirjoitti runon ”Katkerinta”. Hän toteaa siinä, että on kaksi syvää sydänsurua: toinen syntyy siitä kun toinen pettää armaansa ja toinen, jonka ”kuolema viiltää sydämeen korjatessaan rakastetun.” Kolmantena, vielä syvempänä suruna hän mainitsee sen, että joutuu näkemään armaansa kärsivän voimatta häntä auttaa.

Kansalliskirjailija kuoli 6. päivänä toukokuuta 1877. Fredrika muutti Helsinkiin ja eli vielä kaksi vuotta kuollen 27.5.1879. Muistokirjoituksessa Hbl:ssä korostettiin hänen merkitystään ”jalon puolisonsa seuralaisena elämän kaikissa vaiheissa, sen onnessa ja koettelemuksissa”. Häntä tulee kunnioittaa puolison ja äidin asemassa olevan naisen esikuvana, todettiin lisäksi.

Vuonna 1880 Runebergien koti Porvoossa Aleksanterinkatu 3:ssa tehtiin museoksi, joka tänä J.L. Runebergin syntymän 200-vuotisjuhlavuotena avattiin helmikuun alussa uudelleen remontoituna ja raikkaana. Kävijä löytää miljööstä lukemattomia muistumia talon emännästä, mm. puutarhan ruusutarhasta.

Muutaman ajatuksen voi omistaa myös Runebergien selviytymistarinalle kaikkine kovine koitoksineen. ■